

حقوق عامه

در ترازوی دادستانی

مؤلفان

علی انصاری

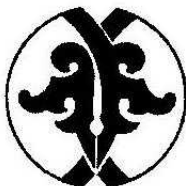
قاضی دادگستری

کارشناس ارشد حقوق عمومی

دکتر ایرج حسینی صدرآبادی

عضو هیأت علمی دانشگاه

علوم قضایی و خدمات اداری

انتشارات امجد

سرشناسه	: حسینی صدرآبادی، ایرج،
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق عامه در ترازوی دادستانی / مولفان ایرج حسینی صدرآبادی، علی انصاری.
مشخصات نشر	: تهران: امجد، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۳ ص؛ ۵/۲۱×۵/۱۴ س.م.
شابک	: ۹-۵۲-۷۲۶۹-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: دادستان ها -- ایران
موضوع	: Public prosecutors -- Iran
موضوع	: حقوق عمومی -- ایران
موضوع	: Public law -- Iran
شناسه افزوده	: انصاری، علی،
رده بندی کنگره	: KMH۱۶۱۵
رده بندی دیویی	: ۳۴۵/۵۵۰۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۵۰۲۱۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیپا

دفتر مرکزی امجد:

تهران، خیابان منیری جاوید، پلاک ۵۹، طبقه اول شمالی

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۶۳۰۵۹ - ۶۶۴۶۹۳۲

فروشگاه: خیابان منیری جاوید، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹

تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

حقوق عامه در ترازوی دادستانی

مؤلف: دکتر ایرج حسینی صدرآبادی / علی انصاری

ناشر: انتشارات امجد

چاپ اول: آذر، ۱۴۰۰

تعداد: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹-۵۲-۷۲۶۹-۶۲۲-۹۷۸ ISBN: 978 - 622- 7269- 52- 9

حق چاپ محفوظ و منحصر «امجد» است.

فهرست مطالب

درآمد.....	۹
بخش اول: مفهوم شناسی احیاء حقوق عامه در اندیشه‌های حقوقی.....	۱۳
فصل اول: مفهوم و مبانی حقوقی احیاء حقوق عامه در نظام حقوقی ایران.....	۱۴
مبحث اول: مفهوم شناسی امر احیاء حقوق عامه در ترمینولوژی حقوقی.....	۱۵
مبحث دوم: مبانی حقوقی حقوق عامه از منظر حقوق عمومی و حقوق فردی.....	۲۳
الف) حاکمیت قانون.....	۲۶
ب) نظم عمومی.....	۲۸
پ) امر عمومی.....	۲۹
ت) نفع عمومی.....	۳۰
ث) خدمت عمومی.....	۳۱
ج) حقوق بشر.....	۳۳
فصل دوم: گستره مصادیق قانونی حقوق عامه در حقوق موضوعه ایران.....	۳۶
مبحث اول: مصادیق حقوق عامه در قانون اساسی ایران.....	۳۶
الف) کرامت انسانی.....	۳۸
ب) برخورداری از حقوق مساوی.....	۳۸
پ) آزادی بیان و عقیده.....	۳۹
ت) امنیت فردی.....	۴۰
ث) آموزش و پرورش رایگان و آموزش عالی.....	۴۰
ج) آزادی انتخاب شغل.....	۴۰
چ) حقوق اقتصادی شهروندان.....	۴۱
ح) حق برخورداری از دادرسی منصفانه.....	۴۲
خ) احترام به حق مالکیت شهروندان.....	۴۳
مبحث دوم: مصادیق قانونی حقوق عامه در قوانین عادی و مقررات.....	۴۴
الف) احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی.....	۴۵

۴۵..... (ب) آیین دادرسی کیفری

۴۶..... (پ) دستورالعمل نظارت و پیگیری حقوق عامه

بخش دوم: احیاء حقوق عامه توسط نهادهای قضایی متولی آن در بدنه

۵۱..... حاکمیتی ایران

۵۳..... فصل اول: نقش و عملکرد نهادهای قضایی متولی احیاء حقوق عامه

مبحث اول: نقش دادسرا و نهاد دادستانی در برخورد کیفری با موارد

۵۴..... نقض حقوق عامه

۵۶..... الف) انواع نهاد دادسرا در ساختار حقوقی ایران

(ب) دادسرا و نهاد دادستانی به عنوان نماد مقابله کیفری و پیشگیری از

۵۷..... وقوع جرم در قوه قضائیه

۵۹..... (پ) تجزیه و تحلیل دستورالعمل نظارت و پیگیری حقوق عامه

ت) عضویت دادستان در شوراها و مجامع حساس و سیاست گذار

۶۵..... کشور

مبحث دوم: سایر نهادهای قضایی و اقدامات آنها در راستای احیاء حقوق

۶۷..... عامه

۶۷..... گفتار اول: دیوان عدالت اداری به عنوان رکن قانونی نظارت اداری

گفتار دوم: سازمان بازرسی کل کشور و نقش حساس نظارتی و

۷۲..... گزارشگری آن در قانون

فصل دوم: تصمیمات و اقدامات قضایی و پیشگیرانه نهاد دادستانی در

۷۷..... راستای احیاء حقوق عامه

۷۸..... مبحث اول: اقدامات و عملکرد معاونت حقوق عامه دادستانی کل کشور

۷۹..... ۱- کارگروه تخصصی وزارت راه و شهرسازی

۸۰..... ۲- کارگروه تخصصی وزارت نیرو

۸۰..... ۳- کارگروه تخصصی حفاظت از محیط زیست

۸۰..... ۴- کارگروه تخصصی منابع طبیعی و جنگل ها

۸۰..... ۵- کارگروه تخصصی حفاظت از اراضی کشاورزی

۸۱..... ۶- کارگروه سلامت و امنیت غذایی

درآمد

امروزه در جوامع مدرن و توسعه یافته، مفهوم حقوق عامه، حفظ و توسعه آن در ابعاد مختلف حقوقی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی از اهمیت روزافزونی برخوردار است؛ به گونه ای که هم نهادهای حاکمیتی و هم سازمان‌های مردم‌نهاد مستقل از دولت در تلاش هستند تا این مفهوم حقوقی را در سطوح مختلف جامعه بسط و گسترش دهند. به طور معمول در قوانین اساسی کشورها این مفهوم مورد توجه قرار می‌گیرد و در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز به صراحت بدان اشاره شده است.

در نظام‌های حقوقی مبتنی بر حاکمیت قانون، اصل بر تفکیک قواست. در پرتو این اصل هر یک از قوای حاکم اعم از مقننه، قضائیه و مجریه، کارویژه‌های خاص خود را دارند. مطابق بند ۲ اصل ۱۵۶ قانون اساسی، قوه قضائیه به عنوان قوه ای مستقل، مکلف به احیاء حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع می‌باشد. حقوق عامه در یک رویکرد تفسیری موسع اعم است از حقوق فردی و حقوق نوعی مردم؛ حق حیات، حق مالکیت، حق اشتغال، حق مسکن، حق بر محیط زیست سالم، آموزش و پرورش رایگان، حق دادرسی منصفانه و غیره از جمله آنهاست که در فصل حقوق ملت قانون اساسی مورد شناسایی قرار گرفته است. حاکمیت به نمایندگی از ملت موظف است تا در سه مرحله اجرا، احقاق و احیاء حقوق عامه، حقوق مردم را پیگیری نماید. امر اجرای حقوق عامه بر عهده تمام ارکان حاکمیت بویژه قوه مجریه است و در صورت نقض و یا عدم اجرا، قوه قضائیه موظف به پیگیری و احیای آن

می‌باشد. قوه قضائیه در مسائل مربوط به تأمین شرایط دادرسی عادلانه، خود مخاطب مستقیم اجرای حقوق عامه است. دیوان عدالت اداری، سازمان بازرسی کل کشور و نهاد دادستانی سه رکن اصلی قوه قضائیه می‌باشند که در این میان، نهاد دادستانی از اهمیت و مسئولیت بیشتری برخوردار است.

در سال‌های اخیر تأکید بر مفهوم حقوق عامه در ایران، بیش از پیش ملموس گشته است و هر روز در رسانه‌ها و محافل دانشگاهی مفاهیمی همچون حقوق عامه، نفع عمومی، حقوق مردم، حفظ بیت المال و حقوق شهروندی به گوش می‌رسد. تشکیل معاونت حقوق عامه در دادستانی کل کشور و مراکز استان‌ها، صدور دستورالعمل نظارت و پیگیری حقوق عامه توسط رئیس قوه قضائیه و بحث از آماده کردن لایحه قانونی حقوق عامه وجود خلأ قانونی در این زمینه، اهمیت این موضوع را دو چندان می‌کند.

نبود قانون جامع و صرف اکتفا به دستورالعمل نظارت و پیگیری حقوق عامه در عمل موجب ایجاد تشتت در برداشت مفهومی و مصداقی از حقوق عامه شده است که جهت عدم تضییع حقوق مردم، توجه و اقدام فوری قوای حاکم بویژه قوه مقننه را در این زمینه می‌طلبد. در تعیین مصادیق مفهوم حقوق عامه اختلاف نظر زیادی وجود دارد؛ گاه آن را مترادف با حقوق شهروندی و یا حقوق بشر می‌دانند و از دید حقوق بشری و حقوق شهروندی به دنبال احیاء آن هستند و گاه آن را معادل نفع عمومی و یا حتی حقوق عمومی می‌پندارند و یک مفهوم عام تری برای آن متصور می‌شوند. به این صورت که هر آنچه که جامعه امر عمومی به تن داشته باشد و در راستای نفع عمومی گام بردارد در حیطه حقوق عامه قرار می‌گیرد و هر نوع تعرض به آن باید مورد پیگرد قانونی قرار گیرد و این مهم بر عهده قوه قضائیه است که برخوردی قاطع در برابر این تعرضات داشته باشد.

تعیین شاخص و معیارهای دقیق برای تشخیص مصادیق حقوق عامه بر عهده قوه مقننه است تا با تصویب قانون در این زمینه تا حد زیادی به مناقشات بر سر این موضوع پایان دهد. اینکه آیا جلوگیری از تعطیلی یک کارخانه

تولیدی و یا ممانعت از ایراد صدمات زیست محیطی و یا بستن چاه‌های غیرمجاز توسط دادستانی مصداق دقیق احیاء حقوق عامه در بند ۲ اصل ۱۵۶ قانون اساسی می‌باشد؟ قوه قضائیه و بالاخص نهاد دادستانی در چه محدوده‌ای و مطابق با چه قوانینی و در مورد چه موضوعاتی می‌تواند در قامت مدعی عمومی و در راستای احیاء حقوق عامه ورود پیدا کند؟ آثار این مفهوم در تصمیمات، دستورات قضایی و آراء صادره چیست و سازوکار اجرای آن کدام است؟

در این نوشتار سعی بر این است که مفهوم حقوق عامه مورد مذاقه قرار گیرد و مصادیق محتمل آن بررسی شده و دکترین حقوقی آن در حقوق ایران بیان گردد. در واقع مفهوم حقوق عامه را از دیدگاه حقوق عمومی مورد واکاوی قرار می‌دهیم و به مطالعه مصادیق آن به صورت کاربردی در تصمیمات و آراء قضایی بویژه در نهاد دادستانی می‌پردازیم. در مراجعات مکرر به دادستانی کل کشور و معاونت حقوق عامه دادستانی مرکز استان آذربایجان غربی، به دلیل محرمانه بودن اطلاعات پرونده‌ها با موضوعات احیاء حقوق عامه که نوعاً یک طرف آنها دولت می‌باشد، دسترسی به جزئیات پرونده‌ها تقریباً ناممکن بود و صرفاً نهایت همکاری در حد اعلام گزارش صورت می‌پذیرفت و تأکید مؤکد می‌شد که ذکر گزارش عملکرد و نوع اقداماتی که محقق شده نیز به صورت کلی انجام پذیرد. حتی دلیل همکاری در این حد نیز به سبب تحصیل اینجانب در دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری تهران که زیر نظر قوه قضائیه می‌باشد، عنوان می‌شد. همچنین فصل دوم از بخش دوم این مکتوب با پیگیری‌های فراوان و حضور مداوم در معاونت حقوق عامه دادستانی مرکز استان آذربایجان غربی به صورت حضوری در قالب کارآموز قضایی نگارش یافته است و قسمتی از آن نیز مستخرج از گزارش‌های موجود در معاونت حقوق عامه دادستانی کل کشور و همچنین مصاحبه‌های معاون محترم قضایی حقوق عامه نهاد مذکور می‌باشد.